

تأثیر دولت حداقلی بر اجرای خط‌مشی سازمان (مطالعه موردی: وزارت معادن و پترولیم)

سید احمد کاظمی^۱ | داود علی یار^۲

چکیده

در دنیای معاصر، نقش دولت‌ها در مدیریت و تنظیم فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی اهمیت فراوانی پیدا کرده است. یکی از رویکردهای کلیدی در این زمینه، مفهوم دولت حداقلی است که به معنای کاهش مداخله دولت در امور جامعه و شهروندان است. هدف این تحقیق بررسی تأثیر دولت حداقلی بر اجرای خط‌مشی سازمان‌ها، با تأکید بر وزارت معادن و پترولیم است. این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد همبستگی انجام شده و دارای هدفی کاربردی و نظریه‌محور است. جامعه آماری تحقیق ۱۲۰۰ نفر بوده و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۲۹۲ نفر محاسبه شده است. داده‌ها از طریق اسناد کتابخانه‌ای و پرسشنامه جمع‌آوری شده و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ انجام شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دولت حداقلی تأثیر مثبت و بهینه‌ای بر اجرای خط‌مشی سازمان‌ها دارد. همچنین، ضریب همبستگی ۰/۹۶۳ نشان‌دهنده همبستگی شدید بین متغیرها است.

کلیدواژه‌ها: دولت حداقلی، خط‌مشی سازمان، روش همبستگی، وزارت معادن و پترولیم

۱. دکتری قرآن و علوم گرایش مدیریت، جامعه المصطفی‌العالمیه، قم، ایران

ایمیل: Sak869610@gmail.com

۲. ماستری مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، جامعه المصطفی‌العالمیه (نماینده افغانستان)، کابل، افغانستان

مقدمه

از دیرباز، پدیده دولت و اداره عمومی در جوامع مختلف مطرح بوده و در عصر حاضر، دولت و حکومت‌داری به یک بحث جهانی تبدیل شده است. حکومت‌ها و دولت‌ها از ارکان اصلی هر جامعه به شمار می‌روند که رشد و توسعه نهادهای مختلف نظیر خانواده، آموزش، بازار و حتی مذهب به شدت وابسته به فعالیت‌های دولتی و حکومتی است. طرح‌ها و برنامه‌های دولتی برای توسعه و پیشرفت این نهادها تدوین و اجرا می‌شوند. هدف اصلی دولت‌ها، پاسخگویی به مطالبات و خواسته‌های مردم است؛ زیرا دولت به نمایندگی از شهروندان مسئولیت‌های خود را پذیرفته و باید تمام تلاش خود را برای شناسایی و حل مسائل آن‌ها به کار گیرد. از این رو، دولت‌ها در برابر اقدامات خود و میزان پیگیری منافع عمومی، باید به شهروندان پاسخگو باشند. (طهماسبی، ۱۳۹۶: ۷) در این راستا، توسعه امنیت و سایر مؤلفه‌های اساسی در گرو عملکرد دولت‌ها است. از نظر ساختاری، اهداف، مسئولیت‌ها و حوزه‌هایی که دولت در آن‌ها وظیفه و حق دخالت دارد، به دقت تعیین می‌شود. اهمیت تحقیق حاضر در این است که انتظارات جوامع بشری از دولت در تأمین رفاه، عدالت اجتماعی، امنیت و نظم جامعه مورد توجه قرار گیرد. دولت‌ها با ساختار سازمانی و اجرای خط مشی‌ها سعی دارند، این انتظارات را برآورده کنند. نظریه دولت حداقلی به عنوان یک رویکرد مشارکتی و موجه، تأثیر معناداری بر عملکرد کارمندان دارد. این تحقیق به اندیشه‌های رابرت نوزیک و فریدریش فون هایک، به عنوان پیشگامان نظریه دولت حداقلی پرداخته است. در بحث اندازه و محدودیت دولت در مسائل داخلی، دو نظریه مطرح می‌شود: یکی دولت گسترده یا دولت حداکثری که بیشترین دخالت را در امور داخلی دارد و در آن دولت فاعل و شهروندان منفعل هستند و دیگری دولت حداقلی که میزان دخالت در مسائل داخلی، نسبت به دولت حداکثری کمتر است و تعامل بین دولت و ملت برقرار می‌باشد. در این پژوهش، دولت حداقلی به عنوان مدل مناسب برای اجرای خط مشی سازمان‌ها بررسی می‌شود.

دولت حداقلی به معنای کاهش نقش و وظایف دولت، به حداقل ممکن است. در این مدل، دولت عمدتاً به تأمین امنیت، حفظ نظم عمومی و اجرای قوانین پایه‌ای محدود

می‌شود و از مداخله در اقتصاد و زندگی اجتماعی افراد پرهیز می‌کند. (فون هایک، ۱۳۹۲: ۱۸۵-۲۰۱) این مدل معمولاً با نظریه‌های اقتصادی نئولیبرالیسم مرتبط است و منتقدان آن معتقدند که کاهش نقش دولت می‌تواند به نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی منجر شود. با این حال، دولت حداقلی در اجرای خط‌مشی سازمان‌ها، نسبت به دولت حداکثری مزایای متعددی دارد که می‌تواند به بهبود عملکرد اقتصادی و اجتماعی کمک کند. برخی از این مزایا شامل افزایش کارایی اقتصادی، کاهش فساد، تقویت حقوق فردی، کاهش مالیات‌ها، ساده‌سازی قوانین، و توسعه پایدار است. (باتلر: ۱۹۶۰)

با پیشرفت دانش بشری و توسعه دولت‌داری و مدیریت سیستمی، سازمان‌ها تأسیس شدند و تحولی بزرگ در مکانیزم دولت‌ها رخ داد. امروزه دولت‌ها وظایف و فعالیت‌های خود را از طریق سازمان‌ها انجام می‌دهند و تصمیم‌گیری‌ها و تعیین اهداف، در چارچوب این ساختارها صورت می‌گیرد. هر دولت با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی، جغرافیایی و ارزش‌های جوامع خود و نیز تعهدات بین‌المللی که دارد، اهداف و مسیر حرکت خود را تعیین کرده و بر اساس قوانین خود عمل می‌کند. از این‌رو، بنیان خط‌مشی دولت بر اساس قوانین حاکم بر آن است. (الوانی، ۱۳۹۵: ۲۳) نقطه محوری در این تحقیق، اجرای خط‌مشی و سیاست‌های دولتی در مدل دولت حداقلی است.

۱. چارچوب نظری

چارچوب نظری تحقیق به عنوان الگویی برای تحلیل و تبیین روابط میان عوامل مختلف در یک مسئله خاص، نقش کلیدی در فرآیند پژوهش ایفا می‌کند. این چارچوب می‌تواند بر اساس نتایج تحقیقات قبلی و باورهای منطقی پژوهشگر، شکل بگیرد و به تحلیل عمیق‌تر موضوع کمک کند. (خاکی، ۱۳۷۸: ۳۰) در فلسفه سیاسی، سؤالاتی مانند «آیا اگر دولتی وجود نمی‌داشت، باید آن را اختراع می‌کردیم؟» و «آیا به دولت نیاز داریم؟» مطرح می‌شود. این پرسش‌ها به بررسی ضرورت وجود دولت و نقش آن در جامعه می‌پردازد و اشاره دارد که بی‌دولتی نمی‌تواند مطلوب باشد. دولت باید به گونه‌ای عمل کند که آزادی‌های فردی را سلب نکند. نوزیک به دولت حداقلی اعتقاد دارد که تنها به وظایف اساسی؛ مانند حفاظت

از افراد در برابر ظلم و دزدی می‌پردازد. (نوزیک، ۱۳۹۵: ۱۳-۱۴) همچنین فون‌هایک، بهترین رشد و نظم جامعه را در وضع طبیعی بشر می‌داند. هرچند بشر نظم خلق می‌کند؛ اما از درک تمامی جوانب پیچیده نظم عاجز است. او دولت گسترده را صلاحی برای سرنوشت بشر نمی‌داند. (فون‌هایک، ۱۳۹۲: ۷۳)

پیدایش و توسعه سازمان‌ها در جوامع صنعتی مدرن، نشانه‌ای از تحولات اجتماعی عظیمی است که دنیای جدید را از دنیای پیشین متمایز می‌کند. سازمان‌ها نه تنها به وجود آمده‌اند، بلکه خود نیز موجب تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی شده‌اند. بنابراین، تاریخ توسعه جوامع مدرن، تاریخ توسعه سازمان‌ها با اهداف خاص است.

در نهایت، بررسی این مفاهیم در چارچوب نظری تحقیق می‌تواند به درک عمیق‌تری از روابط بین دولت، جامعه و سازمان‌ها کمک کند و ابعاد مختلف سیاست‌گذاری عمومی را روشن‌تر سازد. در گذشته، برخی از سیستم‌های اجتماعی مانند طوایف و دهکده‌ها به خوبی منافع و حقوق اعضای خود را تأمین می‌کردند؛ اما با گذشت زمان، این ساختارها جای خود را به سازمان‌ها دادند که به دنبال حفظ حقوق و پیگیری منافع اعضای خود هستند. (اسکات، ۱۳۸۷: ۲۴۹)

دولت حداقلی که بر اساس عدالت و اخلاق بنا شده، مزایای بیشتری نسبت به دولت حداکثری دارد. در این نوع دولت، مردم در تدوین قوانین مشارکت دارند و خط‌مشی‌ها به مصالح عمومی توجه دارند. بنابراین، کارایی و اثربخشی سازمان‌های دولتی در اجرای این خط‌مشی‌ها اهمیت زیادی دارد.

۲. تعریف مفاهیم

برای فهم مفهوم دولت حداقلی، ابتدا باید اصطلاحات کلیدی مانند «حکمرانی»، «حکومت» و «دولت» تعریف شوند.

حکمرانی (Governance)

حکمرانی به معنای اعمال اقتدار عمومی است که در آن یک فرد یا نهاد به طور مشروع بر دیگران حکومت می‌کند. مشروعیت در این مفهوم اهمیت زیادی دارد؛ زیرا قدرتی که مورد قبول جامعه نباشد، نمی‌تواند حکمرانی واقعی به شمار آید. (طهماسبی، ۱۳۹۶: ۱۰)

حکومت (Government)

حکومت به ساختارها و نهادهای دولتی اشاره دارد که مسئول تنظیم خط‌مشی‌های عمومی و ارائه خدمات به جامعه هستند. در حالی که حکومت شامل قوای مجریه، مقننه و قضائیه است، حکمرانی به فرآیندهای تصمیم‌گیری و تخصیص منابع در جامعه مرتبط می‌شود. (Denhardt, 2007: 86)

دولت (State)

دولت به حاکمیت سرزمینی یک جامعه اشاره دارد و با وجود تغییر حکومت‌ها، دولت‌ها همواره پابرجا می‌مانند. برای مثال، دولت افغانستان با وجود تغییرات متعدد در حکومت‌ها همچنان وجود دارد. در متون قانونی افغانستان، واژه دولت به مجموعه قوای اجرایی، تقنینی و قضائی اطلاق می‌شود. (قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان: ۱۳۸۲)

دولت حداقلی (Minimalist State)

دولت حداقلی به معنای کاهش دخالت دولت در امور شهروندان تا حدی است که خود شهروندان بخواهند. این نوع دولت، وظایف خود را در سه حوزه تعریف می‌کند:

۱. دفاع از جامعه در برابر تهدیدات خارجی؛

۲. ایجاد سازمان‌های قضایی و تأمین امنیت داخلی؛

۳. ارائه کالاها و خدماتی که بازار و بخش خصوصی تمایلی به ارائه آن‌ها ندارند (موارد نقصان بازار). (اسلامی و ذوالفقاریان: ۱۳۹۰)

به طور کلی، دولت حداقلی قوانین و ارزش‌های فرهنگی جامعه را رعایت کرده و آزادی‌های شهروندان را محدود نمی‌کند.

خط‌مشی عمومی (Public Policy)

خط‌مشی به طور کلی به معنای مسیر انتخابی انسان است؛ اما در زمینه خط‌مشی عمومی، تعریف خاص‌تری دارد. خط‌مشی عمومی، شامل تصمیم‌ها و سیاست‌هایی است که توسط مراجع مختلف عمومی مانند مجلس، دولت و قوه قضائیه اتخاذ می‌شود و نمایانگر منافع عمومی جامعه است. این خط‌مشی‌ها به شکل قوانین، مقررات و ضوابط تعیین می‌شوند و

هدف آن‌ها مقابله با معضلات عمومی و تعیین بایدها و نبایدهای جامعه است. خط‌مشی عمومی مکانیزمی برای یکپارچگی ارزش‌ها در اقدامات و فعالیت‌های بخش عمومی است. (Ackoff, 1970: p 42) همچنین در تصمیم‌گیری‌های عمومی، نقش اساسی دارد و نمایانگر ارزش‌ها، فرهنگ و اولویت‌های جامعه است. این خط‌مشی، اصولی عام را بر اساس ارزش‌های حاکم بر جامعه، ایدئولوژی و ساختار اجتماعی-سیاسی تعیین می‌کند.

اجرای خط‌مشی عمومی

اجرای خط‌مشی عمومی سنگ بنای اداره عمومی است و به معنای اجرای قانون و تعامل بین بازیگران، سازمان‌ها و تکنیک‌های مختلف برای دستیابی به اهداف یک برنامه یا خط‌مشی است. در گذشته، مرحله اجرا کمتر مورد توجه قرار می‌گرفت و تصور می‌شد که پس از تصویب، خط‌مشی‌ها به طور خودکار اجرا می‌شوند؛ اما امروزه اجرای خط‌مشی به عنوان یک مرحله حیاتی در فرآیند خط‌مشی‌گذاری شناخته می‌شود. (قربانی‌زاده، شریف‌زاده و معتضدیان، ۱۳۹۴: ۷۰-۷۱)

سازمان (Organization)

سازمان به مجموعه‌ای از افراد اطلاق می‌شود که برای تحقق اهداف معین، همکاری می‌کنند. (رضاییان، ۱۳۹۵) در جوامع مدرن، سازمان‌ها نقش مهمی ایفا می‌کنند و این ویژگی آن‌ها را از جوامع کهن مانند چین، یونان و هند متمایز می‌سازد. در حالی که سازمان‌ها در گذشته وظایفی همچون سربازگیری، اداره امور عمومی و جمع‌آوری مالیات را بر عهده داشتند، امروزه وظایف متنوع‌تری مانند کشف و نوآوری، تربیت اجتماعی، خدمات بهداشتی و امنیت نیز به آن‌ها افزوده شده است.

پارسونز بیان می‌کند که «گسترش سازمان‌ها یکی از مکانیزم‌های اساسی جوامع فوق تخصصی است» که به وسیله آن، دستیابی به اهدافی که فراتر از توان فردی است، ممکن می‌شود. (اسکات، ۱۳۸۷: ۱۴) وی همچنین سازمان‌ها را به سه دسته تقسیم می‌کند: سیستم عقلایی، سیستم طبیعی و سیستم باز. هر یک از این نگرش‌ها بخشی از واقعیت‌های سازمان را بازگو می‌کند.

دولت رفاه

در نیمه اول قرن بیستم، بحث رفاه اجتماعی مطرح شد که طبق آن، دولت باید در تمامی مسائل دخالت داشته باشد و جامعه را به صورت مکانیزه اداره کند. در کشورهای غربی، این رویکرد با قدرت در دولت‌داری اجرا شد اما از دهه ۱۹۷۰ به بعد، روبه زوال گذاشت و این نگرش زمینه‌ساز ظهور دولت حداقلی شد. (منتقمی، ۱۳۸۹)

تعابیر از دولت حداقلی

اندیشمندان مدیریت و مدیران دولتی در سراسر جهان، تفسیرهای متعددی از دولت حداقلی ارائه داده‌اند. برخی از این تفاسیر عبارت‌اند از:

۱. کوچک‌سازی: ادغام چند اداره در یکدیگر و کاستن از فعالیت‌های دولتی؛
۲. خصوصی‌سازی: سپردن بسیاری از فعالیت‌ها به شرکت‌های خصوصی و کاهش نقش دولت؛
۳. حذف خدمات اجتماعی: برخی منتقدان، دولت حداقلی را به معنای عدم تأمین رفاه اجتماعی و ظهور اقتصاد امپریالیستی می‌دانند؛
۴. بی‌دولتی و آنارشیزم: برخی مخالفان این نظریه، دولت حداقلی را موجب تضعیف دولت، عدم تأمین منافع عمومی و ایجاد هرج و مرج اجتماعی می‌دانند. در مقابل، طرفداران این نظریه، مداخله گسترده دولت را مختل‌کننده مالکیت و نظم اجتماعی می‌دانند.

دولت کمینه (دولت حداقلی)

در آغاز زندگی بشر، دولت به شکل امروزی وجود نداشت؛ اما انسان‌ها سازوکارهایی برای حل مشکلات خود داشتند. رابرت نوزیک برای حل مشکلات عمومی بشر، به وضع طبیعی اشاره می‌کند؛ یعنی حالتی که در آن هر فرد حقوقی دارد و مجاز است از آن‌ها دفاع کند و از دیگران برای این امر کمک بگیرد. یکی از این مراجع کمک‌رسان، انجمن‌های قومی یا منطقه‌ای بودند. با این حال، این انجمن‌ها پاسخگوی همه نیازهای بشر نبودند. از این رو، انسان‌ها به اختراع دولت روی آوردند؛ اما دولت، مشکلات جدیدی را نیز به همراه آورد و به نهادی غیرقابل کنترل تبدیل شد. دولت با سلب آزادی‌های فردی و کسب قدرت و صلاحیت از افراد جامعه، پرسش‌هایی درباره عدالت و بازتوزیع منابع ایجاد کرده است.

نوزیک بر این باور است که دولت در برخی موارد، حقوق افراد را مختل می‌کند و بسیاری از رفتارهای آن، غیراخلاقی است، در حالی که اخلاق به‌عنوان یکی از کمالات بشری، امری پذیرفته‌شده محسوب می‌شود. (نوزیک، ۱۳۹۵: ۱۶-۲۰)

عدالت توزیعی و استحقاق

دولت کمینه، بزرگ‌ترین دولت توجه‌پذیر است. هر دولت بزرگ‌تر از آن حقوق آدمیان را پایمال می‌کند. با این حال، افراد زیادی دلایل مختلفی مطرح کرده‌اند که مدعی‌اند دولت بزرگ‌تر از کمینه توجیه‌پذیر است. اصطلاح «عدالتی توزیعی» خنثی نیست. بیشتر افراد زمانی که واژه «توزیع» را می‌شنوند، تصور می‌کنند که باید مقدار موجود از چیزی توزیع شود؛ اما وضعیت ما، وضعیت بچه‌هایی نیست که کسی قبلاً تکه‌هایی از کیک را بریده و به آن‌ها داده باشد و حالا، برای اصلاح بی‌دقتی در برش کیک، آخرین تنظیمات دقیق را انجام دهند. برای افراد دارایی‌های جدیدی پدید می‌آید که باید در آن‌ها اصل عدالت در دارایی‌ها را اعمال کنیم.

مسئله عدالت دارایی‌ها از سه مبحث بنیادی تشکیل می‌شود. نخستین مبحث، اکتساب اولیه دارایی‌ها است؛ یعنی تصرف چیزهای بی‌مالک. افرادی که با تصرف چیزهای بی‌مالک، مالک می‌شوند، طبق «اصل عدالت در اکتساب» استحقاق دارند. مبحث دوم، انتقال دارایی‌هاست که به فرایند انتقال دارایی از فردی به فرد دیگر مربوط می‌شود. چگونه می‌تواند دارایی از کسی که مالک آن است به شخص دیگری منتقل شود؟ و هدیه (از سوی دیگر) که به عنوان انتقال مالکیت در نظر گرفته می‌شود، نیز به اصل عدالت اشاره دارد.

۱. کسی که دارایی‌ای را بر اساس اصل عدالت در اکتساب به دست می‌آورد، نسبت به آن استحقاق دارد. ۲. کسی که دارایی‌ای را بر اساس اصل عدالت در انتقال از فردی دیگر به دست می‌آورد، نسبت به آن دارایی مستحق است. ۳. هیچ‌کس نسبت به دارایی مستحق نیست مگر از طریق اعمال اصول ۱ و ۲.

اصل کامل عدالت توزیعی این‌طور می‌گوید که توزیع به شرط عادلانه است که هر کس نسبت به دارایی‌هایی که در ملک خود دارد، مستحق باشد.

نظریه کلی عدالت در دارایی‌ها این است که دارایی‌های هر کس به شرطی عادلانه است

که او طبق اصول عدالت در اکتساب و انتقال یا طبق اصل اصلاح بی‌عدالتی (که دو اصل نخست آن را تعیین می‌کنند) نسبت به دارایی‌های خود مستحق باشد. اگر دارایی‌های یک فرد عادلانه باشد، مجموعه کامل توزیع دارایی‌ها نیز عادلانه است. نوزیک بر این باور است که در دولت‌های بزرگ‌تر از دولت کمینه، مالکیت و توزیع دارایی‌ها رعایت نمی‌شود. (نوزیک ۱۳۹۵: ۲۰۰-۲۰۴)

اخلاق و دولت

فلسفه اخلاق و فلسفه سیاسی اخلاق دو حوزه متفاوت است. در فلسفه اخلاق، قضاوت‌ها و معیارهایی مطرح است که به رفتارهای فردی مربوط می‌شود، مانند دیدن شخصی بدون آگاهی او با هدف لذت‌جویی یا زیبایی‌شناسی؛ اما فلسفه سیاسی اخلاق دامنه وسیع‌تری دارد و به مسائلی چون اصالت فایده و حقوق مالکیت می‌پردازد.

اگر دولت از حقوق مالکیت محافظت نکند یا به درستی آن را اجرا نکند، چه عواقبی به دنبال خواهد داشت؟

فرضیه‌های نوزیک گروهی از مردم را در نظر می‌گیرد که مالک ملکیتی C هستند که آثار زیادی برای آن‌ها به بار می‌آورد. در عین حال، گروه دیگری نیز دارای مالکیتی G است که ممکن است آثار مثبت یا منفی بر مالکیت C داشته باشد. در این شرایط، اگر مرزهای مالکیت به درستی تعریف نشده باشد، ممکن است یکی از گروه‌ها با سوءاستفاده از عدم آگاهی دیگری، حقوق آن‌ها را نقض کند. اگر گروه سومی نیز صلاحیت دخالت داشته باشد، آثار این دخالت ممکن است بر مالکیت هر دو گروه تأثیر بگذارد.

توضیح مترجم: عمرو صاحب یک چاقو است و می‌تواند از آن برای دفاع شخصی، خوردن میوه، قطع چوب، ذبح گوسفند یا زخم زدن به زید استفاده کند. زید که مالک چاقوی عمرو نیست، تحت تأثیر آثار این چاقو قرار می‌گیرد. بحث اصلی این است که آیا دولت می‌تواند آثار متنوع این چاقو را جمع‌آوری کند؟ آیا این آثار قابل جمع هستند و آیا آثار عمرو و زید می‌توانند به شخص سومی به نام بهرام منتقل شوند؟

بحث دیگر این است که دولت چه چیزی را از مردم می‌گیرد تا به آن‌ها بازگرداند و نوع اکتساب و انتقال آثار چگونه ممکن است. برای توضیح بیشتر، فرض کنید در یک

دره آب از قرن‌ها پیش به پایین آمده و قوم‌های پایین دره نسل‌ها از آن برای آشامیدن و کشاورزی استفاده کرده‌اند. حالا قوم‌های بالای دره با تکنولوژی جدید مانع عبور آب به پای دره می‌شوند و ادعا می‌کنند که این آب مال آن‌ها است. در عین حال، قوم‌های بالای دره ذغال‌سنگ‌های موجود در پای دره را استخراج کرده و با خود می‌برند. قوم‌های پایین دره اکنون از آب محروم شده‌اند و نمی‌توانند چیزی در قبال ذغال‌سنگ دریافت کنند. در این مورد، قضاوت‌های فردی اقوام دو طرف چیست؟ ممکن است یکی از افراد قوم پایین دره این رویه را غیر اخلاقی بداند و نسبت به حقوق خود واکنش نشان دهد.

در این حالت، اگر شخصی خردمند و آگاه از قواعد حقوقی خارج از این دره باشد، در مجادله بین دو طرف چه قضاوتی خواهد داشت؟ اگر طرفین برای حل موضوع به دولت مراجعه کنند و دولت به هر دلیلی، تصمیم بگیرد که از قوم بالای دره حمایت کند، آن شخص در حالت اجرای تصمیم دولت احساس گناه نخواهد داشت؛ اما اگر بر اساس قواعد اخلاقی که به آن آگاه است، این عمل را ظلم بداند، آیا مجازات اخلاقی برای خود خواهد داشت؟ آیا درست است که افراد به خاطر خواسته‌های دولت اصول اخلاقی را زیر پا بگذارند و در چارچوب دولت رفتارهای غیر اخلاقی انجام دهند؟ این مسائل نشان‌دهنده پیچیدگی‌های رابطه بین اخلاق و دولت و نیازمند بررسی دقیق‌تری است تا بتوانیم به نتایج درست‌تری دست یابیم. (نوزیک ۱۳۹۵: ۴۴-۷۵)

قدمت قانون

حق ناشی از قاعده نیست، بلکه قاعده از معرفت ما نسبت به حق سرچشمه می‌گیرد. قانون‌گذاری، یا وضع آگاهانه قوانین، به درستی یکی از مهم‌ترین ابداعات بشری توصیف شده که نتایج آن بسیار گسترده‌تر از کشف آتش یا باروت بوده است. برخلاف خود قانون که به معنای دقیق هیچ‌گاه ابداع نشده، ابداع قانون‌گذاری در تاریخ بشر به دوران‌های اولیه برمی‌گردد. قانون‌گذاری، برای تحقق چیزهای خوب و ضروری برای انسان‌ها، وسیله‌ای قدرتمند در اختیارشان گذاشت، ولی آنان یاد نگرفتند که چگونه آن را کنترل کنند تا از بروز مصیبت‌های بزرگ جلوگیری شود. قانون‌گذاری امکانات جدیدی برای انسان‌ها فراهم ساخت و فهم جدیدی از قدرت بشر بر سرنوشت خود ایجاد کرد.

با این حال، بحث درباره اینکه چه کسی باید این قدرت را در اختیار داشته باشد و مسئله بسیار اساسی‌تر، یعنی حدود و ثغور این قدرت، موضوعی است که بیشتر از حد لازم مورد توجه قرار گرفته است.

قانون، به معنای قدرت رفتاری اجباری، بی‌تردید بخشی دیرینه از جامعه است. زندگی مسالمت‌آمیز افراد در جامعه تنها با رعایت قواعد مشترک ممکن می‌شود. خیلی پیش از آن که انسان‌ها از طریق تکامل زبان قادر به بیان احکام کلی شوند، فرد تنها در صورتی به عنوان عضو یک گروه پذیرفته می‌شد که خود را با قواعد آن گروه سازگار می‌کرد.

از سوی دیگر، برای انسان مدرن، باور به اینکه هر قانونی که بر عمل انسان‌ها حاکم است، توسط قانون‌گذار وضع شده، آن‌چنان بدیهی است که بیان قدیمی‌تر از قانون‌گذاری به نظر پارادوکسیکال (قضیه متناقض) می‌آید. با این حال، شکی نیست که قانون مدت‌ها پیش از آنکه انسان به این فکر بیفتد که می‌تواند آن را ایجاد یا تغییر دهد، وجود داشته است. برای مقابله با نفوذ فراگیر این تفکر که انسان با عقل خود می‌تواند یک نظام حقوقی یا اخلاقی را عمده‌اند طراحی کند، باید بررسی خود را با نگاهی به زندگی اجتماعی انسان‌های اولیه و جوامع پیشین، آغاز کنیم. (فون‌هایک ۱۳۹۲: ۱۱۵-۱۱۷)

تفویض سیاست داخلی به حکومت‌های محلی

اهمیت تفویض اختیارات سیاست داخلی به حکومت‌های محلی در این است که تمرکز قدرت و اختیارات در دست دولت مرکزی می‌تواند منجر به سوءاستفاده از قوانین و نادیده گرفتن منافع محلی شود. با واگذاری اختیارات به مقامات محلی، می‌توان به بهبود خدمات عمومی و افزایش روحیه مشترک منطقه‌ای کمک کرد. جامعه بزرگ و انتزاعی نمی‌تواند به نیازهای عاطفی و خصوصی افراد پاسخ دهد، در حالی که مشارکت در امور محلی و شناخت بهتر مسائل مرتبط می‌تواند موجب تقویت ارتباطات اجتماعی و افزایش علاقه‌مندی افراد به سیاست شود. در نهایت، این متن بر ضرورت ایجاد ساختارهای مدیریتی محلی تأکید دارد که بتوانند نیازهای خاص جامعه را بهتر برآورده کنند و از تمرکزگرایی که ممکن است منجر به بی‌توجهی به خواسته‌ها و نیازهای محلی شود، جلوگیری کنند. (فون‌هایک ۱۳۹۲:

مشارکت سازمانی

مشارکت اعضای سازمان به این معناست که اگر سیستم اداری شرکت به گونه‌ای طراحی شده باشد که کارکنان در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داشته باشند، یا مدیریت به صورت مشارکتی عمل کند، در واقع یک سیستم دموکراتیک در سازمان پیاده‌سازی می‌شود. هدف از این رویکرد آن است که سازمان با این روش، انگیزه بیشتری برای کارکنان فراهم کند، تعهد آن‌ها را افزایش دهد و در نتیجه، بازدهی، تولید و بهره‌وری را بهبود بخشد. این امر به افزایش رضایت کارکنان از کارشان منجر خواهد شد. (رابینز ۱۳۷۸: ۲۹۴)

تصمیم‌گیری سازمانی

تصمیم‌گیری به معنای انتخاب یک راهکار از میان گزینه‌های مختلف است. عوامل گروهی مانند محیط فیزیکی، اندازه و ترکیب گروه، ویژگی‌های اعضا، هنجارها و انسجام تأثیر زیادی بر اثربخشی تصمیم‌گیری دارند.

علاوه بر این، مقام و روابط درون سازمان نیز بر تصمیم‌گیری تأثیر دارد؛ افراد با قدرت بالاتر معمولاً تأثیر بیشتری بر نتایج دارند. همچنین، مسائل نوین در تصمیم‌گیری باید با معیارهای اخلاقی سنجیده شوند، به ویژه نفع جامعه که هدف آن رساندن بیشترین منفعت به بیشترین تعداد افراد است. این امر با اهداف تجاری مانند کارایی و سودآوری همخوانی دارد. (مورهد و گریفین ۱۳۷۴: ۲۴۲)

انگیزه سازمانی

انگیزه سازمانی به معنای تمایل به تلاش فراوان در جهت تأمین اهداف سازمان است؛ به گونه‌ای که این تلاش به ارضای برخی از نیازهای فردی نیز منجر شود. ویژگی‌های شغل در دو جنبه بر انگیزه تأثیر می‌گذارند. کارهایی که نمره بالایی در انگیزش کسب می‌کنند، احتمالاً به عملکرد واقعی و عالی‌تری منجر خواهند شد. (رابینز ۱۳۷۸: ۲۶۰)

۳. پیشینه تحقیق

طی تحقیقات اینترنتی، تحقیقی با عین عنوان تحقیق مورد نظر تاکنون به زبان فارسی، یافت نشد. با این حال، تحقیقات مرتبط با موضوع، به صورت غیر مستقیم و با یک یا چند واسطه،

در ایران انجام شده‌اند. برخی از این مقالات عبارت‌اند از:

۱. «حقوق کیفری تضمین‌گر در دولت حداقلی؛ چالش‌ها و راهبردها»: این مقاله به این نتیجه رسیده است که دولت حداقلی خود را موظف به تضمین حقوق شهروندان در چارچوب قوانین موجود می‌داند. (علیرضا و مجتبی، ۱۴۰۰) همچنین، این دولت، اصول بنیادی خط‌مشی‌گذاری را بر پایه قوانین بنا می‌نهد.

۲. «تحلیل مسائل اجرای خط‌مشی‌های اداری»: این پژوهش نشان می‌دهد که در اجرای خط‌مشی سازمان، عوامل مختلفی نقش دارند که از جمله آن‌ها می‌توان به دخالت ذی‌نفعان و بیمه بیکاری اشاره کرد. (قربانی‌زاده، شریف‌زاده و معتضدیان، ۱۳۹۴) در دولت حداقلی، نمی‌توان تأثیر ذی‌نفعان و بیمه، به‌عنوان بخشی از خدمات کارمندی، را نادیده گرفت.

۳. «اجرای خط‌مشی عمومی؛ بررسی نقش عقلانیت در مرحله تدوین»: این مقاله تأکید دارد که ناموفق بودن اجرای خط‌مشی عمومی، ریشه در ضعف تدوین و عدم رعایت اصول عقلانیت در سیاست‌گذاری دارد. (دانایی‌فر، ثقفی و مشبکی اصفهانی، ۱۳۸۹) در دولت حداقلی نیز، رعایت عقلانیت در تدوین خط‌مشی، تأثیر بسزایی در اجرای موفق آن دارد.

۴. «بررسی موانع منطقی‌سازی اندازه دولت‌ها»: نتایج این مقاله نشان می‌دهد که وجود صاحبان قدرت در سازمان‌ها و تضاد منافع میان تصمیم‌گیرندگان، از جمله موانع موفقیت در اجرای برنامه‌های مدیریتی برای منطقی‌سازی اندازه دولت است. (ودادی، بیگزاد و دشتی رحمت‌آبادی، ۱۳۸۸) در دولت حداقلی نیز، چنین تضاد منفعی می‌تواند مانعی در برابر اجرای خط‌مشی‌های سازمانی باشد. در واقع رابطه‌ای معکوس میان تأثیر سازمانی دولت حداقلی و اجرای خط‌مشی‌های آن وجود دارد.

۵. «رشد اندازه واقعی دولت»: این مقاله نشان می‌دهد که اندازه بزرگ یا کوچک دولت، تحت تأثیر میزان درآمد آن قرار دارد. (دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۱) در دولت حداقلی یا حداکثری، درآمد عامل تأثیرگذاری محسوب می‌شود. این تحقیق اندازه واقعی دولت را از دو جهت بررسی کرده است: نخست، تشکیلات دولتی که در اینجا مورد بحث ما نیست

و دوم، مقررات، که نشان می‌دهد افزایش حجم مقررات، عملکرد اقتصادی را کاهش می‌دهد.

روش تحقیق

بر این تحقیق از نظر ماهیت، توصیفی-تبیینی و از نظر هدف، بنیادی-کاربردی است. روش به‌کاررفته در این پژوهش، روش همبستگی است. میزان همبستگی، نشان‌دهنده تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته است.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل تمامی عناصری است که دارای ویژگی‌های نسبتاً مشترک هستند. (ازکیا، ۱۳۹۰) در این تحقیق، جامعه آماری شامل کارمندان شاغل در وزارت معادن و پترولیوم است که تعداد آن‌ها ۱۲۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه، بخشی از جامعه آماری را شامل می‌شود که دارای همان ویژگی‌های جامعه آماری است. (ازکیا، ۱۳۹۰: ۸۴) بر این اساس، نمونه انتخاب‌شده شامل ۲۹۲ کارمند است. روش نمونه‌گیری نیز احتمالی ساده بوده است.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

در این تحقیق، برای جمع‌آوری داده‌ها از دو ابزار استفاده شده است: مطالعات اسنادی؛ (کتاب، مقاله و سایر منابع مکتوب)، پرسش‌نامه. داده‌های ثانویه (تحلیل‌شده) از طریق مطالعات کتابخانه‌ای به دست آمده است، درحالی‌که داده‌های اولیه (دست‌اول) از طریق پرسش‌نامه، جمع‌آوری شده‌اند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های این تحقیق به دو دسته کیفی و کمی تقسیم می‌شود. داده‌های کیفی که از منابع کتابخانه‌ای استخراج شده‌اند، با استفاده از روش تحلیل قیاسی بررسی شده‌اند. داده‌های کمی که از طریق پرسش‌نامه گردآوری شده‌اند، با بهره‌گیری از تحلیل آماری در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

ضریب کرونباخ

ضریب کرونباخ نشان‌دهنده میزان هماهنگی، همبستگی و پایایی سؤالات تحقیق است و میزان اعتبار علمی سؤالات پژوهش را مشخص می‌کند. اگر این ضریب بالاتر از ۰.۷ باشد، پرسش‌نامه از اعتبار علمی برخوردار است؛ در غیر این صورت، فاقد اعتبار لازم خواهد بود. در این تحقیق، ضریب کرونباخ ۰.۹۱۸ به دست آمده است که نشان‌دهنده اعتبار علمی بالا است.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.918	10

توزیع فراوانی جنیست، حالت مدنی، سن، زبان مادری، مدت خدمت در دولت، درجه تحصیلات، وظیفه فعلی، پاسخ دهندگان

جنیست					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	مرد	290	99.3	100.0	100.0
Missing	.00	2	.7		
Total		292	100.0		

حالت مدنی					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	متاهل	176	60.3	70.7	70.7
	مجرد	73	25.0	29.3	100.0
	Total	249	85.3	100.0	
Missing	.00	43	14.7		
Total		292	100.0		

سن					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2535-	205	70.2	70.4	70.4
	3645-	84	28.8	28.9	99.3
	4660-	2	.7	.7	100.0
	Total	291	99.7	100.0	
Missing	5.00	1	.3		
Total		292	100.0		

زبان مادری					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	پشتو	138	47.3	47.3	47.3
	دری	150	51.4	51.4	98.6
	ازبکی	2	.7	.7	99.3
	یک زبان دیگر	2	.7	.7	100.0
	Total	292	100.0	100.0	

مدت خدمت در دولت					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	۵- سال ۱	163	55.8	56.0	56.0
	۱۰- سال ۵	47	16.1	16.2	72.2
	۲۰- سال ۱۰	64	21.9	22.0	94.2
	۳۰- سال ۴۰	14	4.8	4.8	99.0
	سال به بالا ۴۰	3	1.0	1.0	100.0
	Total	291	99.7	100.0	
Missing	6.00	1	.3		

درجه تحصیلات					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	پاس ۱۲	34	11.6	11.6	11.6
	پاس ۱۴	76	26.0	26.0	37.7
	لیسانس	146	50.0	50.0	87.7
	ماستر	28	9.6	9.6	97.3
	دوکتورا	7	2.4	2.4	99.7
	غلووم دینی	1	.3	.3	100.0
	Total	292	100.0	100.0	

وظیفه فعلی

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	رئیس	15	5.1	5.1	5.1
	آمر	46	15.8	15.8	20.9
	مأمور	164	56.2	56.2	77.1
	متخصص	65	22.3	22.3	99.3
	غیر این موارد	2	.7	.7	100.0
	Total	292	100.0	100.0	

توزیع فراوانی نمرات بین گزینه‌های جواب‌های جامعه نمونه

برای هر یک از گزینه‌های، ندارد، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد، صد درصد تعداد پاسخ دهندگان و درصد نمرات برای ده سؤال توزیعشان در جدول زیر بیان شده است.

پاسخ‌های ارائه شده ۸۳/۸٪ گفته تأثیر ندارد، ۱۷/۹۱٪ پاسخ‌ها مثبت بوده تأثیر دارد و درصد تراکم هم بالای ۵۰ درصد است.

گزینه جواب‌های، ندارد یک کتگوری ۸۳/۸٪ است، گزینه‌های خیلی کم، کم و متوسط را یک کته گوری ۳۷/۳۰٪ است، گزینه‌های، زیاد، خیلی زیاد و صد درصد را یک کته گوری که ۷۴/۶۰٪ اند در نظر گرفته شود. پس مشخص می‌شود که تأثیر دولت حداقلی، در اجرای خط‌مشی سازمان زیاد است

تأثیر ندارد ۸۳/۸٪

تأثیر متوسط ۳۷/۳۰٪

تأثیر زیاد ۷۴/۶۰٪

آزمون توزیع نرمال داده‌ها

آزمون توزیع نرمال داده‌های جمعیت‌شناسی جامعه آماری.

ما برای قضیه صفری خود، ۹۵ درصد اطمینان را مدنظر گرفته بودیم و ۵/۰ درصد خطا را پذیرفته بودیم. اصل بر این است که خلاف قضیه صفری را اثبات کنیم؛ زیرا سؤالات ما از اعتبار علمی برخوردار بود، داده‌های جمع‌آوری شده نرمال باشد و برای نرمال بودن داده‌های به دست آمده، اندازه sig یا p-value مشخص کننده است. در این تحقیق اندازه sig کمتر از ۰/۰۵ شده است. بنابراین خلاف قضیه صفری اثبات و قضیه صفری رد می‌گردد.

۱. فرضیه صفری این است، توزیع داده‌ها در جمعیت‌شناسی، تمام داده‌های به دست آمده نرمال است.

۲. خلاف آن داده‌های به دست آمده نرمال نیست.

۳. داده‌های جمعیت‌شناسی تحقیق پیش روی نرمال نیست.

$H_0 = 0$ توزیع داده‌ها نرمال است.

$H_a \neq 0$ توزیع داده‌ها نرمال نیست.

$sig \leq 0,05$

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
جنسیت	.	249	.	.	249	.
حالت مدنی	.447	249	.000	.571	249	.000
سن	.425	249	.000	.616	249	.000
زبان مادری	.337	249	.000	.667	249	.000
مدت خدمت در دولت	.341	249	.000	.746	249	.000
درجه تحصیلات	.287	249	.000	.854	249	.000
وظیفه فعلی	.278	249	.000	.852	249	.000

a. Lilliefors Significance Correction

۱. فرضیه صفری این است، توزیع داده‌ها در جمعیت‌شناسی، تمام داده‌های به دست آمده نرمال است.

۲. خلاف آن داده‌های به دست آمده نرمال نیست.

۳. داده‌های جمعیت‌شناسی تحقیق پیش روی نرمال نیست.

$H_0 = 0$ توزیع داده‌ها نرمال است

$H_a \neq 0$ توزیع داده‌ها نرمال نیست

$sig \leq 0,05$

آزمون توزیع نرمال داده‌های نمونه آماری (سؤالات تحقیق)

Tests of Normality						
	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
سؤال اول ۱.	.145	292	.000	.917	292	.000
سؤال دوم ۲.	.168	292	.000	.936	292	.000
سؤال سوم ۳.	.266	292	.000	.883	292	.000

سؤال چهارم ۴.	.246	292	.000	.905	292	.000
سؤال پنجم ۵.	.338	292	.000	.829	292	.000
سؤال ششم ۶.	.222	292	.000	.889	292	.000
سؤال هفتم ۷.	.277	292	.000	.830	292	.000
سؤال هشتم ۸.	.212	292	.000	.869	292	.000
سؤال نهم ۹.	.252	292	.000	.820	292	.000
سؤال دهم ۱۰.	.303	292	.000	.790	292	.000
a. Lilliefors Significance Correction						

۱. فرضیه صفری این است که دولت حداقلی بر اجرای خط مشی سازمان تأثیر دارد، تمام داده‌های به دست آمده نرمال است.

۲. خلاف آن داده‌های به دست آمده نرمال نیست.

۳. در تأثیر دولت حداقلی بر اجرای خط مشی سازمان دولتی، توزیع داده‌ها نرمال نیست.

$H_0 = 0$ توزیع داده‌ها نرمال است.

$H_a \neq 0$ توزیع داده‌ها نرمال نیست.

$sig \leq 0,05$

آزمون فرضیه

تأیید یا رد فرضیه‌ها

در برنامه spss از طریق منوی Analyze با رفتن به پنجره Compare Means با انتخاب گزینه One-sample T Test برای آزمون تأیید یا رد فرضیه قمیت (2-tailed) Sig. و یا $sig \leq 0.05$ در فرضیه‌ها کوچک‌تر از 5 صدم نشان داده، پس برای رد فرضیه‌های صفری دلیلی نداریم. بنابراین فرضیه‌های صفری ذیل، تأیید می‌شود.

One-Sample Test						
سؤالات	Test Value = 0					
	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
سؤال اول. ۱.	32.142	291	.000	3.41438	3.2053	3.6235
سؤال دوم. ۲.	40.362	291	.000	3.57192	3.3977	3.7461
سؤال سوم. ۳.	56.864	291	.000	4.65068	4.4897	4.8117
سؤال چهارم. ۴.	58.202	291	.000	4.73630	4.5761	4.8965
سؤال پنجم. ۵.	59.138	291	.000	4.77740	4.6184	4.9364
سؤال ششم. ۶.	44.987	291	.000	4.76712	4.5586	4.9757
سؤال هفتم. ۷.	43.178	291	.000	4.72260	4.5073	4.9379
سؤال هشتم. ۸.	51.342	291	.000	5.07534	4.8808	5.2699
سؤال نهم. ۹.	41.371	291	.000	4.88356	4.6512	5.1159
سؤال دهم. ۱۰.	37.687	291	.000	4.91438	4.6577	5.1710

$$H_0 \neq 0$$

$$H_a = 0$$

$$\text{Sig} \leq 0.05$$

فرضیه‌های فرعی

۱. دولت حداقلی بر اثربخشی تاثیر دارد.
  ۲. دولت حداقلی بر مشارکت شهروندان تاثیر دارد.
  ۳. دولت حداقلی بر انکشافی اقتصادی تاثیر دارد.
  ۴. دولت حداقلی بر کاهش هزینه تاثیر دارد.
  ۵. دولت حداقلی بر سیاست گذاری سازگار تاثیر دارد.
- مادام که فرضیه‌های فرعی تأیید شود، دلیلی برای رد فرضیه اصلی صفری وجود ندارد.
فرضیه اصلی: دولت حداقلی بر اجرای خط‌مشی سازمان تأثیر دارد.

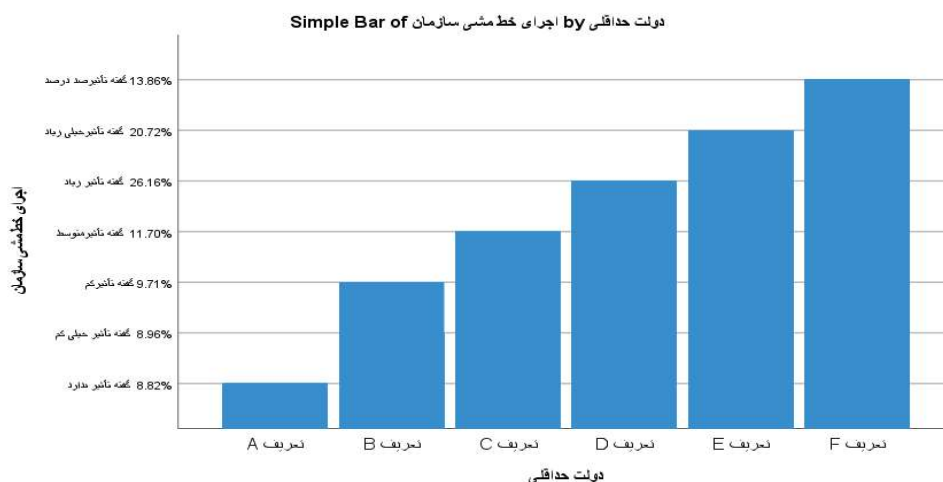

متغیر مستقل

این بخش به تحلیل داده‌های مربوط به متغیر مستقل می‌پردازد. یکی از سؤالات مطرح شده در تحقیق، تعریف دولت حداقلی بود. در پاسخ به این سؤال، تعاریف متعددی ارائه شد که نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به مفهوم دولت حداقلی را نشان می‌دهد. به‌طور کلی، این تعاریف را می‌توان در شش دسته طبقه‌بندی کرد که به شرح زیر است:

شماره	تعارف ارائه شده	درصد
۱	دولت نگهبان شب که اندازه دخالتش مبتنی بر آزادی فردی و اقتصادی شهروندان باشد. F	۲۶/۵
۲	مردم شریک تصمیم‌گیری دولت در تدوین قانون باشد و دولت مجری قانون باشد. E	۱۹/۳
۳	کوچک سازی دولت، چندین ریاست و وزارت را تحت یک ریاست و وزارت آوردن. D	۱۹/۲
۴	دولت که حذف خدمات اجتماعی رفاهی و منجر به کاهش هزینه مصرفی دولت شود. B	۱۰/۸۴
۵	خصوصی سازی دولت، بیشتری از کارهای دولت را واگذار در بخشی شرکت‌های خصوصی. A	۸/۴۳
۶	دولت غیر متمرکز، توزیع حکومت و تضعف حکومرانی مرکزی یا بی حکومتی. C	۱۵/۶۶

تعاریف، نگرش پاسخ‌دهندگان را نسبت به دولت حداقلی منعکس می‌کند و نگرش‌ها به گزینه‌های پاسخ‌ها تأثیر گذاشته است.

گراف ساده دولت حداقلی و اجرای خط‌مشی سازمان

ضریب همبستگی

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.963a	.927	.926	.48823
a. Predictors: (Constant), دولت حداقلی				

همبستگی وجود دارد و ضریب همبستگی در تحقیق پیش رو 0.963 است و نزدیک به $+1$ بدین معنا که ضریب همبستگی شدید بین متغیر X و Y وجود دارد. در صد اطمینان: تأثیر دولت حداقلی در اجرای خط مشی سازمان دولتی 92.7% بر اساس آزمون Model summary قابل اطمینان است.

ANOVAa

Model	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	297.000	1	297.000	1245.985	.000b
1 Residual	23.360	98	.238		
Total	320.360	99			

a. Dependent Variable: اجرای خط مشی سازمان

b. Predictors: (Constant), دولت حداقلی

به خاطری که $p\text{-value}$ یا $0.05 \leq \text{sig}$ اند، پس از سطح معناداری برخوردار است.

Coefficientsa						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	.155	.135		1.154	.251
	دولت حداقلی	1.079	.031	.963	35.299	.000
a. Dependent Variable: اجرای خط مشی سازمان						

معادله خط مستقیم

معادله خط مستقیم با ضریب متغیر مستقل x و حد ثابت b مشخص گردیده است. متغیر مستقل X دولت حداقلی است و متغیر وابسته Y اجرای خط‌مشی است. زاویه میل (شیب) خط مستقیم $\alpha = 47/176$ درجه است.

محوری X را در نقطه $0/134$ قطع کرده و محوری Y را در نقطه $0/155$ قطع می‌کند.

$$Y = ax + b \dots 1$$

$$Y = 1/079x + 0/155 \dots 2$$

اگر به متغیر X قیمت (۱) داده شود، متغیر Y به اندازه $(1/234)$ قیمت اختیار می‌کند.

نتیجه‌گیری

در این تحقیق، به اندیشه‌های رابرت نوزیک و فریدریش فون هایک به‌عنوان پیشگامان نظریه دولت حداقلی پرداخته شده است. نوزیک به چرایی نیاز انسان به تأسیس دولت پرداخته و بر ضرورت وجود آن تأکید می‌کند، درحالی‌که معتقد است دولت نباید حقوق افراد را نقض کند. او بر این باور است که دولت می‌تواند آزادی‌ها و حقوق انسان‌ها را محدود سازد؛ اما درعین حال، نبود دولت نیز قابل توجیه نیست.

در وضعیت طبیعی، افراد برای حفاظت از خود به انجمن‌های محافظ متوسل می‌شدند، اما این انجمن‌ها معایبی داشتند که نیاز به تشکیل دولت را ضروری ساخت. یکی از مسائل اساسی، نحوه کسب قدرت توسط دولت و چگونگی بازگرداندن آن به صاحبان واقعی‌اش است. نوزیک معتقد است که تحقق عدالت توزیعی تنها در چارچوب دولت حداقلی امکان‌پذیر است.

فریدریش فون هایک تأکید دارد که نتایج قانون‌گذاری بر سرنوشت بشر تأثیر بیشتری نسبت به اختراعاتی همچون آتش و باروت داشته است. او معتقد است که حقوق بشر ریشه در رفتارها و ارزش‌های اجتماعی دارد و قوانین، پیش از ورود قانون‌گذاران نیز وجود داشته‌اند. به عقیده هایک، قانون‌گذاری، قدرتی را برای گروهی از افراد ایجاد کرده که حتی خودشان نیز تصورش را نمی‌کردند و این قدرت اکنون از کنترل خارج شده است. وی

هشدار می‌دهد که انسان‌های معاصر به‌گونه‌ای عادت کرده‌اند که هر قانونی را که وضع می‌شود، درست تلقی کنند.

هایک بر این باور است که قوانین نخستین ثابت و غیرقابل تغییر بوده‌اند و حکومت‌های قدیمی معمولاً از وضع قوانین جدید اجتناب می‌کردند تا از نارضایتی جامعه جلوگیری کنند. از این رو، دولت‌های امروزی باید فرآیند قانون‌گذاری را به جامعه بازگردانند، رویکردی که در تضاد با نظریه دولت مداخله‌گر قرار دارد. وی همچنین بر خودجوش بودن نظم تأکید می‌کند و معتقد است که ذهن بشر قادر به درک تمامی ابعاد نظم و قواعد حاکم بر پدیده‌ها نیست.

در شرایط کنونی، قانون‌گذاران معمولاً خود از میان حاکمان انتخاب می‌شوند و این مسئله باعث ایجاد همبستگی میان سیاست‌مداران و قانون‌گذاران می‌شود. طرفداران دولت متمرکز بر این باورند که تأمین امنیت داخلی و دفاع در برابر تهدیدات خارجی تنها از طریق یک دولت مرکزی امکان‌پذیر است؛ اما هایک تأکید دارد که قدرت باید به سطوح محلی واگذار شود و دخالت دولت در اقتصاد باید به حداقل برسد تا از بروز نابرابری‌های اجتماعی جلوگیری شود.

نظریه پردازان دولت حداقلی نیز تلاش دارند تا دولت را از ساختار خودکامه خارج کنند. آن‌ها معتقدند که قانون‌گذاری دولتی می‌تواند شهروندان را از فرآیند تصمیم‌گیری کنار بگذارد و قوانین را به ابزاری برای حفظ قدرت تبدیل کند. بر اساس دیدگاه‌های فون هایک و نوزیک، بهترین الگوی حکمرانی، دولت حداقلی است که مطابق با وضعیت طبیعی انسان‌ها عمل کرده و از نقض آزادی‌ها و حقوق مالکیت جلوگیری می‌کند.

در اجرای خط‌مشی سازمانی در دولت‌های حداقلی و حداکثری، موانع مشترکی همچون عدم هماهنگی میان بخش‌ها، مقاومت در برابر تغییر، کمبود منابع مالی و انسانی، تضاد منافع و نظارت ناکافی وجود دارد. عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی شامل انگیزه و مشارکت ذی‌نفعان، تأمین منافع افراد، وضوح خط‌مشی و رهبری اثربخش است.

با توجه به یافته‌های این تحقیق، دولت حداقلی به‌عنوان الگویی کارآمدتر و سازنده‌تر نسبت به سایر مدل‌های حکمرانی مطرح است. در این الگو، موانع اجرایی کاهش یافته

و اثربخشی سیاست‌ها افزایش می‌یابد. درحالی‌که سازمان‌های تحت دولت حداکثری به‌صورت مکانیکی کنترل شده و اعضای آن فاقد اراده مستقل هستند، سازمان‌های تحت دولت حداقلی عملکردی عقلایی و ارگانیک داشته و تعامل بیشتری با محیط دارند.

جامعه آماری این تحقیق شامل ۱۲۰۰ نفر بوده که از میان آن‌ها، ۲۹۲ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. در مجموع، ۲۹۲۰ پاسخ به ۱۰ سؤال پژوهش جمع‌آوری شده است. این تحقیق در وزارت معادن و پترولیوم کابل با موضوع اجرای خط‌مشی سازمانی در دولت حداقلی انجام شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل اسناد کتابخانه‌ای و پرسشنامه‌ای بوده که بر اساس الگوی بوگاردوس طراحی شده است. پرسشنامه شامل ۷ گزینه پاسخ، از «عدم موافقت کامل» تا «موافقت صددرصدی» بوده است.

نوع داده‌های تحقیق شامل داده‌های کمی و کیفی است و پژوهش با رویکردی توصیفی و تحلیلی (تبیینی) انجام شده است. روش تحقیق از نوع همبستگی بوده و ضریب کروناخ برای سنجش اعتبار علمی سوالات ۰.۹۱۸ به دست آمده که نشان‌دهنده اعتبار بالای آن‌هاست. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های آماری، بر اساس آزمون نرمالیتی، نشان می‌دهد که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار نیستند و بنابراین، از روش‌های ناپارامتریک استفاده شده است. فرضیه‌های تحقیق تأیید شده‌اند و همبستگی بین اجرای خط‌مشی سازمانی و دولت حداقلی با ضریب همبستگی ۰.۹۶۳ نشان‌دهنده ارتباط قوی میان این دو متغیر است. معادله خطی همبستگی به‌صورت زیر به دست آمده است:

$$Y = 1.079X + 0.155$$

همچنین، تأثیر دولت حداقلی بر اجرای خط‌مشی سازمانی، بر اساس آزمون Model Summary، برابر با ۹۲.۷٪ ارزیابی شده که از میزان اطمینان بالایی برخوردار است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به دولت حداقلی، تأثیر معناداری بر گزینه‌های پاسخ دارد و فرضیه‌های اصلی و فرعی پژوهش تأیید می‌شوند.

اهداف تحقیق شامل عقلایی‌سازی، شفافیت، تدوین خط‌مشی، بهبود فرآیند تصمیم‌گیری، افزایش انگیزه و مشارکت در اجرای خط‌مشی سازمانی در دولت حداقلی بوده که بر اساس یافته‌های پژوهش، تحقق یافته است.

فهرست منابع

۱. ازکیا، مصطفی، (۱۳۹۰)، روش‌های کاربردی تحقیق، تهران: انتشارات سمت.
۲. اسکات، ریچارد، (۱۳۸۷)، سازمان‌ها: سیستم‌های عقلایی، طبیعی و باز، (ترجمه: حسن میرزایی اهرنجانی)، تهران: انتشارات سمت.
۳. اسلامی، روح‌الله، و فاطمه ذوالفقاریان، (۱۳۹۰)، «حکومت‌مندی در تاریخ فلسفه سیاسی»، دوفصلنامه علمی-پژوهشی «پژوهش سیاسی»، ۹، ۴-۱۸.
۴. باتلر، ایمون، (۱۹۶۰)، اندیشه‌های سیاسی و اقتصادی، مترجم فریدون تفضلی، تهران: نشر نی.
۵. جمشیدی، علیرضا، و شیروودبزرگی، مجتبی، (۱۴۰۰)، «حقوق کیفری تضمین‌گر در دولت حداقلی؛ چالش‌ها و راهبردها»، مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۱۸(۹)، ۱۱۸-۱۱۹.
۶. خاکی، غلامرضا، (۱۳۷۸)، روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه‌نویسی، تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مرکز تحقیقات علمی کشور: کانون فرهنگی انتشاراتی درایت.
۷. دانایی‌فر، حسن، عمادالدین ثقفی، و اصغر مشبکی اصفهانی، (۱۳۸۹)، «اجرای خط مشی عمومی، بررسی نقش عقلانیت در مرحله تدوین»، مدرس علوم انسانی-پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۴، ۸۰-۱۰۱.
۸. دفتر مطالعات اقتصادی، (۱۳۹۱)، «رشد اندازه واقعی دولت»، دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۲۸۴۴، ۱-۲۴.
۹. رایبیز، استیفن پی، (۱۳۷۸)، رفتار سازمانی، (ترجمه: علی پارسایان و سید محمد عربی)، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۱۰. رضائیان، علی‌رضا، (۱۳۹۵)، مدیریت عمومی، تهران: انتشارات سمت.
۱۱. طهماسبی، رضا، (۱۳۹۶)، نظریه‌های مدیریت دولتی، تهران: انتشارات سمت.

۱۲. فون‌هایک، فریدریش، (۱۳۹۲)، *قانون، قانون‌گذاری و آزادی*، (ترجمه: مهشید معیری و موسی غنی‌نژاد)، تهران: انتشارات دنیای اقتصاد.
۱۳. قربانی‌زاده، وجه‌الله، فتاح شریف‌زاده، و رسول معتضدیان، (۱۳۹۴)، «*تحلیل مسائل اجرای خط مشی‌های اداره*»، مطالعات مدیریت راهبردی، ۲۴، ۶۷-۹۵.
۱۴. منتقمی، فروغ مصطفی، (۱۳۸۹)، «*دولت رفاه*»، کارشناس ارشد و پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۴۱، ۴۹-۵۷.
۱۵. مورهد، و گریفین، (۱۳۷۴)، *رفتار سازمانی*، (ترجمه: سید مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده)، تهران: انتشارات مروارید.
۱۶. نوزیک، رابرت، (۱۳۹۵)، *بی‌دولتی، دولت آرمان‌شهر*، (ترجمه: محسن رنجبر)، تهران: نشر مرکز.
۱۷. الوانی، سید مهدی، (۱۳۹۵)، *تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی*، تهران: انتشارات سمت.
۱۸. ودادی، احمد، جعفر بیگزاد، و اعظم دشتی رحمت‌آبادی، (۱۳۸۸)، «*ابرسی موانع منطقی سازی اندازه دولت‌ها*»، مدیریت کسب‌وکار، ۱، ۱۰۴-۱۲۴.
19. Ackoff, R. I. (1970). *Corporate planning*. New York: John Wiley.
20. Denard, R. B., & Baker, D. L. (2007). "Five great issues in organization theory." In *Handbook of Public Administration*, edited by H. Rabin, M. Hildreth, J. Miller. Taylor & Francis Group.
21. Kroll, M., et al. (1970). *Policies, Decisions and Organization*. New York: Appleton-Century-Crofts.